

El llenguatge

29/xi/1978

Els queixals

De les dents molars, en català, en drem queixals. Aquesta és la denominació pròpia i diríem que exclusiva de la llengua popular: dent molar o simplement molar (f) són denominacions del llenguatge tècnic o científic. Pel sentit i l'aplicació, doncs, queixal equival a la forma «muela» del castellà. Hauria estat possible i lògic que en català mola (com la del molí) servís també per a designar els queixals, però el cas és que no s'ha esdevingut així i si aquest ús ha existit no n'hem sabut tractar cap referència. En canvi, en castellà, existeix també la forma «quijal», segurament poc usada a causa de la concurrència de «muela».

Queixal es pot considerar un derivat de queix. Dit més exactament, queixal segons els especialistes, és el prolongament d'un derivat del mot del llatí vulgar del qual prové, evolutivament, el mot queix. Però per al nostre modest propòsit és igual. Com que queix no és, ni de bon tros, un mot tan conegut i usual com queixal a l'hora d'escriure aquest darrer terme, sense referències segures a què hom pugui recórrer, la seva ortografia no deixa de suscitar dubtes que més d'un cop es resolien en la grafia, avui considerada incorrecta, «caixal», que es fa extensiva a derivats com queixalada, queixalar, etc. Per això pot resultar útil d'indicar la relació etimològica entre queixal i queix mot que no sabríem posar millor en relleu que amb un epigrama de Pere Quart, el dedicat al musclo: Anar perdent la salut/ de tant beure a doble queix/. Fou enterrat en taüt/ al fons d'un arròs amb peix.

Es fàcil de veure la relació també existent entre el mot queix i el del castellà, força usual, «quijada», que són, efectivament, formes etimològicament emparentades. «Quijada» seria, segons Coromines, un derivat d'una antiga forma desapareguda equivalent al nostre queix. Però queix i «quijada» no tenen el mateix significat: una cosa són les barres o mandíbules —cast «quijadas»— i una altra la regió de les galtes que hi correspon: els queixos.

Albert Jané